

NEKA PITANJA OBUKE I VASPITANJA U VOJNIM ŠKOLAMA

Budući rat će se voditi nuklearnim i drugim sredstvima velike razorne moći, a ljudstvo u njemu biće izloženo ogromnim fizičkim, psihičkim i drugim naporima i teškoćama. Otuda starešine moraju biti visoko svjesne, moralno jake, dobro obučene i uvježbane, sposobne da brzo i pravilno donose odluke, da budu smjele, odlučne i inicijativne u odlučivanju i izvršavanju zadataka, kao i da posjeduju druga pozitivna svojstva. Sve te osobine starešinskog kadra izgrađuju se u toku školovanja i službe u Armiji.

U sticanju i izgrađivanju ovih starešinskih kvaliteta posebnu ulogu ima celokupna vojna organizovanost u jedinicama i školama (unutrašnji red i služba, disciplina i starešinski odnosi, i dr.). Nije mali broj naših starešina koji u procesu obuke i vaspitanja ne sagledavaju do kraja sveukupan značaj ovih problema i u svakodnevnoj praksi ne poklanjaju im adekvatnu pažnju, iz čega ne tako retko mogu da proističu krupne negativne posledice. Samim tim važnost ovih pitanja u izgradnji i pripremi Armije se potcenjuje i zapostavlja, pa se na taj način i ne ističe u centar obuke i vaspitanja zbog čega trpi ne samo njen kvalitet nego i sama suština.

Da bi se bar donekle sagledala vaspitna i obrazovna uloga vojne organizovanosti u vojnim školama u pripremi pitomaca za poziv starešine i vaspitača u našoj Armiji, u sticanju određenih navika, u njihovoj ideološko-političkoj i stručnoj izgradnji, moralnom vaspitanju i uopšte osposobljavanju za uspešno rukovođenje odgovarajućim jedinicama u miru i ratu, pokušaću da ukratko obradim vaspitnu ulogu sledećih pitanja: organizacije unutrašnjeg reda i službe u školama; vojničkih odnosa i discipline; vaspitno-obrazovne uloge savlađivanja nastavnog plana i programa; ulogu nastavnika i starešina; pripreme pitomaca za dužnost u trupu.

Vaspitna uloga unutrašnjeg reda i službe u formiranju pitomaca. Zadaci Armije zahtevaju najveći stepen čvrste organizovanosti; stoga je celokupan unutrašnji red i služba u vojsci pa, prema tome, i u vojnim školama i akademijama striktno regulisan pravilima, propisima, naređenjima, uputstvima i dnevnim rasporedom rada, kojih se moraju svi dosledno pridržavati. Naravno, pri svemu tome vodi se računa da se pitomcima ostavi dovoljno slobodnog vremena kojim oni mogu samostalno da raspolažu, kako bi njihova aktivnost i inicijativa mogle više doći do izražaja u vannastavnoj delatnosti i u radu škole.

Unutrašnji red i služba u vojnim školama regulišu se, pored raznih zakonskih odredbi, i Pravilnikom o vojnim školama i drugim propisima i naređenjima koja su u skladu sa ciljevima školovanja. Zajednička pitanja za sve škole trebalo bi regulisati jedinstvenim propisima. Isto tako,

prilikom izdavanja pojedinih naređenja i izrade propisa potrebno je voditi računa o objektivnim uslovima, da bi se oni mogli u praksi do kraja realizovati, što sve ima veoma veliki vaspitni značaj za pitomce.

Za uspešan rad vojnih škola i akademija od osobite je važnosti da celokupno raspoloživo vreme bude tako raspoređeno i isplanirano da se tačno zna kada, kako i šta treba da rade pitomci, a kada, šta i kako nastavnici, starešine i ostalo osoblje škole i da se vreme što racionalnije i svrsishodnije upotrebi. Neobično je značajno da se svi, a osobito nastavnici i starešine, dosledno pridržavaju utvrđenih planova i rasporeda rada, da se ne dozvoli nikakvo odstupanje, jer se jedino tako pitomci mogu pravilno učiti i vaspitavati, izgrađivati kod njih radne navike, tačnost i pedantnost u radu, odgovornost i druge osobine potrebne budućem starešini.

Naravno, neophodno je od samog početka objašnjavati pitomcima opravdanost i nužnost svakog postupka, svake radnje i svakog zahteva, ističući značaj i potrebu svega toga za njihovu ličnu izgradnju, a i za njihovu buduću ulogu starešina i vaspitača. Potreba da svi pitomci budu potpuno ubeđeni u opravdanost svega što se od njih zahteva da nauče i usvoje neophodna je, jer ih to podstiče na rad i mobilise na postizanje većih uspeha.

Starešine i nastavnici u svim školama i akademijama, pored upornosti da se pitomci striktno pridržavaju utvrđenih normi — unutrašnjeg reda škole i da bezuslovno izvršavaju sve ono što im se naredi — moraju biti veoma strpljivi u objašnjavanju potreba i značaja svega onoga čemu oni žele da ih nauče i što se od pitomaca traži.

I pored toga što pitomcima treba stvoriti, koliko je god moguće, povoljnije uslove za život i rad u školi, isto tako treba ih kroz razne vežbe, logorovanja, stažiranje u trupi i druge oblike obuke i vaspitanja što solidnije pripremiti na velike napore i teškoće sa kojima se neminovno moraju susresti u trupi. Ovo je naročito značajno, jer vojnički poziv i u miru a pogotovu u ratu zahteva ogromna lišavanja, napore, teškoće, samopregor do samopožrtvovanja, pa ih u tom pogledu još u miru treba i obučavati i vaspitavati.

Veoma značajna pitanja unutrašnjeg reda i službe u vojnim školama regulišu se dnevnim rasporedom rada, kroz koji treba da dođu do izražaja specifičnosti svake škole. Vreme ustajanja i dužinu radnog vremena, vreme kojim pitomci samostalno raspolažu, vreme izlaska u grad, uređenje prostorija i mnoga druga pitanja trebalo bi posebno i jedinstveno regulisati za podoficirske škole, posebno za vojne akademije, a posebno za škole rezervnih oficira. Nije korisno da ta pitanja svaka škola rešava po svome nahođenju.

Za pitomce podoficirskih škola, među kojima ima isuviše mladih pojedinaca koji se ponekad u slobodnim časovima igraju kao deca, potreban je drugačiji dnevni raspored zanimanja nego za vojne akademije, u kojima se nalaze mladići sa završenom srednjom školom. Normalno je da postoji razlika između dnevnog rasporeda ovih škola i škola rezervnih oficira, čiji su pitomci obično stariji i od jednih i od drugih, a istovremeno se nalaze na odsluženju kadrovske roka i kroz šestomesečnu obuku se osposobljavaju za uspešno komandovanje vodom. U podoficirskim školama imamo, tako reći, dečake, čije su mogućnosti za samostal-

no učenje i rad relativno male, pa treba rasporedom precizirati više detalja u korišćenju radnog vremena, obezbediti više organizovanog i usmerenog rada. U vojnim akademijama imamo uglavnom već oformljene ljude sa većim opštim i posebnim obrazovanjem, stoga tu treba ostavljati više slobodnog vremena za samostalan rad. Škole rezervnih oficira po sastavu kadra se razlikuju i od jednih i od drugih, jer u njima imamo ljude različitog uzrasta i školske spreme. To sve treba uzimati u obzir prilikom izrade dnevnog rasporeda zanimanja.

Za praktičnu obuku i vaspitanje veoma je važno da pitomci obavljaju razne samostalne dužnosti (dežurni, požarni, stražari, komandiri odeljenja). Na taj način im se poveravaju i važni zadaci, čime se postiže ne samo obučavanje u pravilnom vršenju određene dužnosti već se kod njih razvija i osećanje odgovornosti i ponos zbog poverenja koje im se time ukazuje. To je posebno važno za razvijanje inicijative, samostalnosti, smelosti i odlučnosti budućih starešina kao i za njihovu ulogu i zadatke u savremenim uslovima ratovanja.

Potrebno je da se pitomci aktiviraju u svojim kolektivima u rešavanju onih problema obuke i vaspitanja, čijem uspešnijem i boljem rešenju oni mogu najviše da doprinesu. Naravno, pri svemu tome mora se strogo voditi računa da to ne dovede do narušavanja osnovnih principa na kojima se zasnivaju vojnički odnosi, do slabljenja discipline, već naprotiv da sve to doprinese njenom učvršćenju.

Vaspitna uloga organizacije unutrašnjeg reda i službe u školama je presudna u formiranju pitomaca za poziv budućih starešina, pa otuda sva ova navedena pitanja treba da nađu svoje mesto i da dobiju svoj pravi značaj u procesu obuke i vaspitanja.

Armija ima posebnu organizaciju života i unutrašnjeg ustrojstva, koja je sračunata na to da stvori takve jedinice, starešine i vojnike, koji će uvek biti spremni da podrede svoje lične želje i interese interesima celine, više nego u ma kojoj drugoj organizaciji. To je uslovljeno potrebama Armije, a zasniva se na karakteru njene organizacije i ciljevima koji se pred nju postavljaju. To je u osnovi sastavni deo vaspitanja i obuke i ne može se uzeti kao nešto posebno. Ako se tako shvati, onda bi svi elementi vojne organizovanosti u školama imali karakter i obučavanja, i vaspitavanja, tako da ukupno dejstvo svih tih komponenata obezbeđuje formiranje kompletnog starešine, koji će znati da i sam izvede i pokaže svaku vojničku radnju i borbeni postupak, i da objasni neophodnost njihove primene i uvežbavanja.

Kao što uspeh obuke i vaspitanja u vojnim školama i akademijama zavisi u velikoj meri od organizacije vojničkog života i rada, od toga koliko se svi njihovi pripadnici — a osobito slušaoci pridržavaju ustanovljenog reda, tako i dosledna primena propisanog unutrašnjeg reda i odnosa zavisi od uspešnog izvođenja nastave. To znači da su unutrašnji red i disciplina i obuka i vaspitanje tesno povezani, zavise jedno od drugoga i međusobno se prožimaju, te zbog toga svim ovim pitanjima treba pokloniti odgovarajuću potrebnu pažnju.

Vojnički odnosi i disciplina. Suštinsko pitanje organizacijskog ustrojstva svake armije, kamen temeljac svake vojne organizacije predstavlja princip subordinacije. On se ogleda u strogoj potčinjenosti mlađeg starijem, bezuslovnom izvršavanju naređenja pretpostavljenih i

besprekornoj disciplini. Ovaj princip je suštinsko pitanje svake vojne organizacije pa i naše Armije. Stoga disciplina i visoka odgovornost u našoj Armiji zasnivaju se na svesti ljudi i saznanju njene neophodnosti za borbenu sposobnost jedinica, na bezgraničnoj ljubavi prema svojoj socijalističkoj domovini i privrženosti pravednim ciljevima, kojima služi naša Armija.

Čvrsta disciplina i pravilni vojnički odnosi u našoj Armiji čine nedeljivo jedinstvo. Disciplina i vojnički odnosi se međusovno uslovljavaju i zavise jedno od drugog.

S obzirom na ulogu vojnih škola i akademija u obuci i vaspitavanju budućih starešina naše Armije, organizatora i nosioca celokupne aktivnosti na osposobljavanju i pripremi jedinica za uspešnu odbranu zemlje, borba za čvrstu disciplinu i pravilne vojničke odnose ima izuzetno značajnu ulogu u vaspitno-obrazovnom procesu u školama i to: komandovanju, obuci i vaspitanju, odnosu prema tehnici i naoružanju, materijalnom poslovanju i uopšte izvršavanju svih zadataka, kako u miru, tako i u ratu.

Bez potpunog usvajanja i doslednog sprovođenja u praksi principa subordinacije i bezuslovnog izvršavanja naređenja pretpostavljenih od strane potčinjenih, bez potpunog pridržavanja normi vojničkog života i ponašanja, bez odgovornog odnosa prema svim zadacima i punog zalaganja pripadnika vojnih škola i akademija, kako pitomaca, tako i nastavnika i starešina, nemoguće je osposobiti pitomce za uspešno komandovanje i rukovođenje jedinicama.

Zahtevajući pravilan vojnički odnos prema starešinama i nastavnicima, visoku odgovornost u izvršavanju zadataka i radu uopšte, pitomcima se mora objasniti da je disciplina jedan od osnovnih elemenata borbene sposobnosti jedinica. Da bi starešine i nastavnici u vojnim školama i akademijama efikasnije razvijale i podizale disciplinu i gajile pravilne starešinske odnose, neophodno je da u svemu služe ličnim primerom, jer pitomci dok su u školi obično neprekidno i u svemu nastoje da oponašaju svoje nastavnike, a kasnije to prenose i u svoje jedinice.

Svesna disciplina, kakva je svojstvena našoj Armiji, ne zasniva se na prinudi i strahu od posledica represivne prirode. U našoj Armiji postoje svi potrebni uslovi za razvijanje drugarstva i takvih međusobnih odnosa, koji ne protivureče principu subordinacije, nego, naprotiv, predstavljaju uslov za postojanje svesne discipline. Poštovanje ličnosti i razvijanje pravilnih, vojničkih drugarskih odnosa između pretpostavljenih i potčinjenih jačaju svesnu disciplinu.

Kod pojedinih starešina se pojavljuju u pogledu shvatanja discipline i načina njenog obezbeđenja dve suprotne negativne krajnosti.

Pojedinci ne postupaju ispravno starešinski, ne postavljaju se pedagoški u skladu s vojnim propisima u svim konkretnim situacijama. Takve starešine se zavaravaju smatrajući da su red i disciplina u njihovim jedinicama na visini. U takvim slučajevima ne radi se o čvrstoj vojničkoj disciplini. Ovakvim načinom rada narušava se drugarstvo i pravilni međusobni odnosi, a time slabi i moralno-političko stanje i borbena sposobnost jedinica.

Druge starešine zbog nezameranja i trule familijarnosti unose liberalizam u redove Armije, ne preduzimaju potrebne mere u svrhu

učvršćenja discipline, ni onda kada su neophodne, a sve pod izgovorom borbe za »socijalističke odnose«. Ovo predstavlja oportunistički, koji je štetan i nedopustiv jer dovodi do istih rezultata — do nediscipline u jedinicama.

O disciplini i drugarstvu drug Tito je rekao: »U Armiji treba da vlada duh drugarstva, onakvog drugarstva kakvo je vladalo u velikom oslobodilačkom ratu. Razumije se da to ne smije ići na štetu discipline. Ali ja mislim da disciplina neće ništa izgubiti ako bude vladalo takvo drugarstvo. Naprotiv, disciplina će se time još podići, ona će time dobiti. U našoj Armiji treba da bude čvrsta, gvozdena disciplina — s jedne strane, a s druge — najprisnije drugarstvo između oficira i samih boraca. To drugarstvo će se izraziti u prvom redu, na taj način što će se oficiri čovječanski odnositi prema našim mladim ljudima i s pažnjom gledati na mlade naraštaje naših naroda, koje treba da vaspitaju i da usavrše u rukovanju modernim tehničkim vojnim sredstvima. Bezdušnost i aljkavost prema ljudima je opasnost za čvrstinu jedne armije. Drugarski odnos, pristo drugarstvo prema ljudima, čovječniji postupak prema onima koje vaspitavate — to je zaloga monolitnosti jedne armije, kao što je naša.«¹

Naše vojne škole moraju izgraditi mlade starešine koje će se boriti za čvrstu, svesnu disciplinu, u kojoj neće biti odstupanja od principa izgradnje čvrste vojne organizacije. Čvrsta disciplina nije samo subjektivna volja ili želja ovoga ili onoga starešine, već neophodna pretpostavka samog postojanja Armije i njenog uspešnog funkcionisanja, jedan od osnovnih, bitnih elemenata borbene sposobnosti jedinice, ona predstavlja neophodan preduslov za uspešno izvršenje svakog zadatka. Ljubav pripadnika Armije prema zajednici, želja svakog od njih da njegova jedinica bude što bolja, mogu biti sigurna garancija i osnova da svesna disciplina bude odlika svake naše jedinice.

Zdravi vojnički i starešinski odnosi, uz dobru organizaciju rada i života škole, predstavljaju jedan od osnovnih preduslova za kvalitetno izvršenje zadataka kako u oblasti obuke i vaspitanja, tako i svih drugih zadataka. Dobro organizovan život i rad u Armiji i insistiranje na zahtevima da se bezuslovno poštuju odredbe pravila i izvršavaju sva naređenja onemogućavaju negativne pojave koje slabe disciplinu i odgovornost u izvršavanju zadataka i obaveza.

Puno angažovanje na izvršenju zadataka i naređenja u mirnodopskim, a posebno u ratnim uslovima, moguće je očekivati samo ako u Armiji vlada duh međusobnog poverenja i uzajamnog poštovanja, kakav je jedino moguće postići u uslovima zdravih vojničkih odnosa i besprekorne discipline.

Karakter naše Armije, njeni ciljevi i zadaci, pored neprekidne borbe za čvrstu disciplinu, nameću i potrebu stalnog razvijanja drugarstva i zdravih vojničkih odnosa između starešina i potčinjenih i obratno, jer su zadaci koji se postavljaju pripadnicima Armije veoma odgovorni i složeni, a to zahteva puno angažovanje, najsvesnije i najpotpunije izvršavanje svakog zadatka od svih pripadnika Armije.

¹ Tito: *Vojna dela, II knjiga*, str. 52, *Vojnoizdavački zavod »Vojno delo«*, 1951. godine.

Vaspitno-obrazovna uloga savlađivanja nastavnog plana i programa. Obuka i vaspitanje u miru u Armiji uopšte, a osobito u vojnim školama i akademijama, predstavlja glavni zadatak. Polazeći od pretpostavke da će u budućem ratu doći do upotrebe nuklearnih sredstava velike razorne moći, da će rat biti verovatno dugotrajan, uništavajući i da će zahvatiti velika prostranstva, da će imati izrazito manevarski karakter i da će tražiti ogromne napore i staviti na probu sve ljudske i materijalne vrednosti čitave zemlje, a osobito Armije, pred obuku i vaspitanje se postavlja zadatak da pitomce svestrano pripremi za teške zadatke koje će naše jedinice morati da rešavaju.

U obuci i vaspitanju moramo početi od toga da je čovek osnovni faktor pobeđivanja u ratu i da će, i pored upotrebe savremenog naoružanja i tehnike, pobeđivanje zavistiti prvenstveno od političke svesti, vojnostručnih sposobnosti i spremnosti pripadnika Armije da se vešto i samopregorno bore i svesno izvršavaju svoje zadatke. Zbog toga je od posebnog značaja da se pitomci vojnih škola i akademija uvežbavaju i osposobe do najvećeg stepena, za sve vidove borbenih dejstava, pod najtežim uslovima, kao i da steknu fizičku kondiciju, sposobnost i navike za podnošenje i najvećih napora.

Kroz obuku i vaspitanje pitomci se osposobljavaju za sve moguće oblike vođenja borbenih dejstava na frontu i u pozadini, samostalno i u okviru, više jedinice, u sadejstvu sa jedinicama svoga ili drugih rodova, vidova i službi, danju, noću i pod svim atmosferskim uslovima. Obukom se svi osposobljavaju da do savršenstva vladaju naoružanjem i opremom i da mogu uspešno komandovati jedinicama u borbenim dejstvima u kojima se upotrebljava konvencionalno, raketno, nuklearno naoružanje i da znalacki i umešno primenjuju neophodne mere zaštite od svih tih sredstava, kao i da budu spremni da uspešno komanduju vodom i četom odgovarajućeg vida, roda ili službe u miru i u ratu. Osnove naše koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata oni moraju dobro da poznaju i da budu uvek spremni da brane slobodu i nezavisnost svoje socijalističke domovine.

Savlađivanje nastavnog plana i programa u vojnim školama i akademijama zahteva visoku odgovornost i puno zalaganje u obuci i obavezu da se dosledno sprovede sve ono što je postavljeno, kako od pitomaca, tako i od starešina i nastavnika, jer uspeh u nastavi zavisi od svih pojedinačno i čitavog kolektiva zajedno.

Pošto savremeni uslovi vođenja rata zahtevaju besprekornu tačnost, i otuda odnose stroge potčinjenosti i čvrste discipline oni se ne bi smeli negativno odraziti na razvijanje inicijative, samostalnosti i snalažljivosti pitomaca kakva će se naročito zahtevati u uslovima savremenog načina ratovanja.

Budući rat će zahtevati takve jedinice, komande i starešine koje će moći da se bore u složenim uslovima upotrebe masovne tehnike i oruđa velike razorne moći po svakom vremenu, na frontu i u pozadini, pa se pred naše škole postavljaju i daleko veći i odgovorniji zadaci solidne pripreme starešinskog kadra za uspešno komandovanje jedinicama. Starešinama se kroz školovanje moraju dati što solidnija opšta i vojna znanja, kako bi mogli da ih što uspešnije koriste u praktičnoj obuci trupe. Ali, da bi škole mogle uspešno da obave taj posao, pitomci

bi morali da kroz celokupan sistem obuke izvedu praktično približno sve radnje koje će izvoditi sa jedinicama i to pretežno pod bar približnim uslovima pod kojima će to raditi i kao starešine u trupu. Doduše ni ovo neće biti dovoljno za kompletnu pripremu mladog starešine, ako ga škola u pogledu disciplinovanog, tačnog, samopregornog i svesnog odnosa prema radu ne navikne da savesno izvršava sve zadatke, od ustajanja do večerja, sve do pedantnog sređivanja i najmanjih sitnica u svojim ličnim i zajedničkim stvarima.

Od posebnog je značaja podvući sve veću važnost podizanja tehničke kulture pitomaca u vojnim školama, imajući u vidu osobito veliku ulogu savremenog naoružanja i ostale tehnike, od kojeg će u velikoj meri zavisiti uspešno vođenje eventualnog rata.

Pri razmatranju značaja tehničkog obrazovanja pitomaca moramo, pre svega, imati u vidu ulogu tehnike u budućem ratu, kao i uticaj starešina prilikom njene upotrebe na tok vođenja borbenih dejstava.

»Stalni napredak tehnike i menjanje taktičkih principa traže od svih starešina, da se u obuci, a naročito vežbama i ovladaivanju savremenom vojnom tehnikom posveti poseban značaj. Po mom mišljenju biće potrebno da tu još radikalnije i smelije budu prihvaćena nova rešenja, koja više odgovaraju našim uslovima i našim gledištima o narodnoj odbrani. Pri tome uvek treba imati u vidu iskustva iz naše narodne revolucije«.²

Sastavni deo obuke i vaspitanja predstavlja takođe i fizička obuka, kojoj se u vojnim školama i akademijama pridaje veoma veliki značaj. Ako se uzmu u obzir izuzetno veliki fizički i drugi naponi koje starešine u Armiji moraju savladati u miru, a osobito u ratu, kao i značaj fizičke kondicije za vaspitanje i negovanje zdravlja ljudi — možda bi ovoj obuci trebalo pokloniti još više pažnje u školama i vojnim akademijama, a osobito fizičkoj kulturi starešina.

Sve ove komponente obuke i vaspitanja čine celinu usmerenu na pripremu budućih starešina. Kroz praktičan rad i celokupnu organizaciju vojničkog života i rada u akademijama, izgrađuje se kod pitomaca i određeni metod prenošenja znanja na jedinice kojima će komandovati po odlasku u trup. Sve radnje, postupci, vežbe, držanje i drugo svodi se na to da se stvori takav starešina koji će u miru znalčki vaspitavati svoje vojnike, a u ratu ih vešto voditi u pobede i tući neprijatelja.

Vaspitna uloga nastavnika i starešina. Sve ovo moraju imati u vidu nastavnici još od prvih dana života i rada pitomaca u vojnim školama, s obzirom na to da su oni i najteži i da sve ono što pitomci u tom periodu početnog prilagođavanja dožive ostavlja na njih trajan pečat.

Utvrđeni unutrašnji red i disciplina traže od pitomaca da prekidaju sa mnogim navikama i načinom života u građanstvu. To kod pojedinaca dovodi i do privremenih psiholoških opterećenja koja se različito manifestuju i po oblicima i po intenzitetu. Razumljivo je što je taj proces prilagođavanja lakši i bezbolniji kod pitomaca koji su pre stupanja u akademiju i druge vojne škole više znali o životu u Armiji i vojničkom pozivu i kod kojih je jača ljubav prema oficirskom, odnosno

² Intervju druga Tita »Narodnoj armiji« povodom dvadesetogodišnjice JNA.

podoficirskom pozivu. Pojedini pitomci se teže prilagođavaju vojnoj organizaciji i redu, koji strogo uslovljava njihov rad i ponašanje. »I kao u svakoj frustracionoj situaciji koriste razne odbrambene mehanizme: povlačenje u sebe, zatvorenost, maštanje, kritizerstvo i dr. Ovi mehanizmi mogu biti privremeni, ali mogu ostati i trajne osobine ličnosti i ostaviti negativan pečat na dalji razvitak ličnosti.«³

Neposredne starešine i nastavnici moraju biti najvažniji oslonac i podrška mladim pitomcima da ovakve situacije prebrode. Pitomci nemaju vlastitog iskustva u tome. Njihov kolektiv je tek u oformljivanju, te je starešina i nastavnik uzor kako treba raditi i savladivati početne teškoće. Osnovni preduslov za uspeh jeste da starešina — nastavnik uoči ove pojave, da što pre i što bolje upozna osobine pitomaca, kako bi mogao pravilno da im prilazi i uspostavi toplu, ljudsku atmosferu, ne odstupajući ni u čemu od strogo utvrđenog unutrašnjeg reda i discipline. Kroz sve oblasti rada oni moraju biti pitomcima uzor u poštovanju normi koje regulišu vojničke odnose. Pri tome se njihova aktivnost ne sme iscrpljivati samo na strogosti zahteva, već i u upornosti u objašnjavanju vrednosti i svrsishodnosti tog zahteva, pridržavajući se načela da nije sve rešeno obezbeđenjem poslušnosti, već da treba obezbediti i potpunu i čvrstu ubeđenost u neophodnost svega toga, a to je već novi viši kvalitet.

Pitomcima je npr., lako shvatljiv zahtev da treba da savladaju program nastave i da postanu majstori u rukovanju postojećom ratnom tehnikom. Međutim, pojedini u početku teško shvataju kako tom osnovnom cilju doprinose, na primer, dobro nameštanje kreveta, uporno insistiranje na određenom položaju tela u stavu »mirno«, česta postrojanja i slično. Takvi pitomci nisu u stanju da brzo shvate povezanost osnovnog cilja sa ovakvim i sličnim zahtevima unutrašnjeg reda i discipline, života i rada, jer im sve to ne izgleda opravdano sa stanovišta »bojeve gotovosti«, kako se najčešće uprošćeno objašnjavaju mnogi zahtevi.

Pedagoško iskustvo uči da je uspeh i vrednost celokupne obuke i svih normi unutrašnjeg reda i discipline u vojsci zavisan u velikoj meri od toga koliko je starešina sposoban da kod vojnika (pitomca) izazove doživljaj vrednosti svega što se radi i što se od njega traži. U taktičkoj obuci to se postiže težnjom da se uslovi obuke maksimalno približe ratnim uslovima. Uspeh u rukovanju naoružanjem, u strojevoj, fizičkoj i drugim vrstama obuke zavisan je od toga koliko je ta obuka prilagođena taktičkoj primeni i preko nje opet borbenim uslovima. Međutim, kad se radi o zahtevima vojne organizovanosti u celini i takvih njenih sastavnih delova kao što su: unutrašnji red, unutrašnja služba, disciplina, raspored rada i drugi uslovi delatnosti pitomaca, oni se ne mogu uvek direktno približiti uslovima borbe. Ovo nalaže nastavnicima i starešinama strpljiv rad da pitomci shvate svrsishodnost potrebe vojne organizovanosti i da određeni zahtevi nisu sami sebi cilj, već sredstvo i uslov za formiranje onih ličnih kvaliteta koji su im potrebni za uspešno obavljanje starešinskih funkcija u miru i za najuspešnije delovanje u ratu.

³ *Psihologija ličnosti*, izdanje Uprave za MPV dr Nikola Rot, 1961. godine, str. 152.

U svojoj vaspitačkoj praksi starešine i nastavnici moraju imati na umu i izmenjeni mentalitet omladinaca koji stupaju u vojne škole. Uspeši naše socijalističke izgradnje i novi odnosi menjaju društveni položaj omladine, rađaju određeni mentalitet mladog čoveka sa osećanjem sigurnosti, ponosa i osećanjem vlastite društvene vrednosti. Takav omladinac zna svoja prava i traži ih. On je spreman da učestvuje i u vaspitnom procesu kao subjekt, a ne da bude samo objekt obuke. Značaj ovog zahteva nije samo sa stanovišta psihologije savremenog čoveka, koji se u socijalizmu formirao kao slobodna i samostalna ličnost, već i sa stanovišta fizionomije savremene borbe.

U savremenom ratu neće biti moguće jednim naređenjem precizirati sve zadatke za duži period. Njihovo kvalitetno izvršavanje biće uslovljeno sposobnošću potčinjenih da ispolje stvaralaštvo i samostalnost u radu. Te kvalitete pitomci ne mogu steći samo verbalnim izučavanjem fakata, normi i principa. Njih treba stavljati pred probleme koje nameće fizionomija savremenog boja, savremeni razvoj Armije i naša koncepcija opštenarodnog odbrambenog rata i tim putem razvijati sposobnosti za logična razmišljanja, određena uverenja, kultivirati samostalnost i inicijativu kao najvažnije komponente kompletne ličnosti budućeg starešine. U takvim uslovima pitomac se uči kako treba raditi sa ljudima u trupi, što je od posebnog značaja. On mora iz škole izaći sa shvatanjem da je čvrsta disciplina nezamenjiva komponenta borbene sposobnosti jedinice, ali i sa uverenjem da se ona izgrađuje ne na strahu od kazne, već na dubokom i čvrstom ubeđenju u potrebu discipline i svesti koji su jači od straha, na patriotizmu, humanim starešinskim odnosima, na borbi za afirmaciju vojnikeve ličnosti i čvrsto usvojenim navikama koje se stiču u procesu obuke.

Da bi se obezbedila puna vaspitna uloga vojne organizovanosti u formiranju pozitivnih vojničkih i starešinskih kvaliteta kod pitomaca, veoma je značajno da postoje jedinstveni stavovi svih nastavnika i starešina u svim pitanjima koja spadaju u domen unutrašnjeg reda, službe i discipline.

Neke interne analize u vojnim školama pokazuju da pojedini nastavnici ne ispoljavaju svestranu aktivnost u svrhu usvajanja i stalnog obezbeđenja vojničkog života i rada, poštujući ga lično i boreći se za njegovo poštovanje u domenu svojih prava i dužnosti — principijelno, pedagoški i vojnički. U nekim školama ima slučajeva, doduše retkih, da ni pojedini nastavnici ne poštuju unutrašnji red i disciplinu, ni u toku nastavnog procesa, a pogotovo ne u vannastavnom radu i životu. Izvestan broj nastavnika ne oseća se u dovoljnoj meri odgovornim za red i disciplinu, ponašanje i urednost pitomaca na času, niti insistira na kulturi u radu školskih i domaćih zadataka i tome slično.

Borbu za primeran unutrašnji red, vojničke odnose i disciplinu jedan deo nastavnika ne smatra svojom dužnošću. Oni shvataju da su oni tu jedino radi nastave. Prema narušavanju unutrašnjeg reda i discipline u vojnim školama pojedini nastavnici se pasivno odnose. Nedovoljno uključivanje nastavnika u celokupni život, rad i unutrašnji red škole slabi vaspitno-obrazovnu ulogu starešina i otežava pravilno i uspešno vaspitavanje pitomaca.

U vojnim akademijama, podoficirskim školama i školama za rezervne oficire nastavnici su odgovorni za razvoj celovite ličnosti budu-

čeg starešine, a ne samo da mu pomažu u sticanju stručnih znanja. To upravo čini veoma značajnu stranu i sadržinu pedagoške aktivnosti nastavnika. Od njihovog stava prema unutrašnjem redu i disciplini, od njihove stručne i pedagoške sposobnosti da objašnjavaju i osmišljavaju svaki zahtev, normu i meru, da insistiraju da se one bezuslovno sprovode u najvećoj meri zavisi kako će pitomci usvojiti norme vojničkog života, koliko će i sami postati aktivni nosioci unutrašnjeg reda, pravilnih vojničkih odnosa i discipline.

Priprema mladih starešina za dužnosti u trupi. Ma koliko bio solidan rad u vojnim školama i akademijama, mlade starešine će dolaziti u jedinice i sa nedovoljno jasnom predstavom o poslovima, obavezama i zadacima koji ih tamo čekaju. Zato će biti neophodno da se postepeno i sistematski uvode u dužnosti trupnih starešina, pri čemu je za njih osobito dragocena pomoć starijih drugova i pravilan prihvata od strane starešina. Kao što je težak period adaptacije pitomaca sa civilnog na vojnički način života prvih meseci školovanja, teško je i njihovo prilagođavanje i uklapanje u novu sredinu prvih meseci posle dolaska u jedinice i prijema dužnosti. Zbog toga je neophodno da se još u toku školovanja, a posebno na kraju, oni što solidnije pripreme za dužnosti koje ih očekuju u trupi, a osobito da im se ukaže na probleme i teškoće sa kojima će se tamo susresti.

Iz razgovora sa nekim komandantima pukova i brigada, kao i nekim nastavnicima i starešinama iz uprava akademija i škola, vidi se da se razlikuju njihova mišljenja do koje mere i kako pitomce u toku školovanja treba pripremiti za poziv starešine i vaspitača u trupi i samostalno snalaženje u životu.

Dok trupne starešine polaze od toga da iz akademija treba da dobiju kompletne komandire, koji će odmah primiti jedinice i besprekorno rukovoditi njima, starešine i nastavnici vojnih škola smatraju da je za akademije osnovno dati pitomcima što više vojnostručnih znanja i razviti kod njih radne navike, osećanje odgovornosti, iskrenosti, skromnosti, sposobnosti za brzo i pravilno donošenje odluka, razviti samoinicijativu i druge pozitivne osobine, kao neophodnu osnovu za dalju izgradnju.

Svakako, bilo bi nerealno zahtevati da akademija da kompletne komandire, jer konačno formiranje pitomaca kao starešina moguće je jedino u trupi. Tamo se u praksi proveravaju njihova znanja stečena u akademijama, stiče se bogato životno iskustvo i jedino tamo mogu doći do punog izražaja rukovodilačke i druge sposobnosti mladih starešina. Međutim, činjenica je da se u školama pitomci ne pripreme uvek dovoljno za poziv starešine u trupi, a posebno za teškoće sa kojima će se tamo susresti. Nekoliko desetina mladih starešina izjavilo je da se u vojnim školama, osobito akademijama stiču solidna teoretska znanja, ali da je nedovoljno praktičnih vežbi. Oni bi želeli da više praktično izvode radnje koje će po odlasku u trupu morati da pokažu i zahtevaju od svojih vojnika. Za oficire koji su kao podoficiri iz trupe došli u vojnu akademiju bilo je mnogo manje problema u pogledu snalaženja u jedinici. Oni kažu da im je za praktičan rad sa vojnicima više pomogla podoficirska škola nego akademija. Ovo naravno ne znači da su nam

bolji oni oficiri koji su kao podoficiri došli u akademije. Naprotiv, velike prednosti imaju pitomci koji su pre akademije završili srednju školu. To samo ukazuje na potrebu da se rad vojnih škola više približi životu trupe, da se pitomci obavezno upućuju na staž u trupu i to po mogućnosti što duže (od 1 do 3 meseca), i da se veća pažnja obrati njihovom vojnom vaspitanju. Pored toga što vojne škole i akademije imaju zadatak da pitomcima daju što solidnija teoretska znanja koja treba da im posluže kao osnova za njihovu dalju izgradnju kroz praksu trebalo bi više pažnje da posvete praktičnim vežbama i radu u uslovima kakve će pitomci docnije najčešće imati u jedinicama. Pri tome je od posebnog značaja za pripremu da za vreme školovanja pitomci prođu kroz sve dužnosti koje mora da vrši vojnik, kao i one koje će morati da obavljaju kao starešine i to bar pod približno istim uslovima kakve će naći u jedinici. A to se ne radi uvek tako. Radi ilustracije navešću reči jednog komandanta pešadijskog puka: »Prošle jeseni posle izvedene vežbe Forsiranje reke po noći, kiši i jakom vetru, stažisti su mi rekli da je velika razlika između ovog forsiranja i onog u školi. Oni su to u školi prešli za nekoliko časova i to sedeći na obali bez košulja, sunčali se i obrađivali temu. Priznali su da su bili ubeđeni da će se zbog ne vremena odustati od forsiranja ili da će u najgorem slučaju doći do reke i vratiti se natrag. Ali iznenadili su se kad su videli da se od zadatka ne odstupa. Posle su izrazili zadovoljstvo što su uspeli da izvrše tako težak zadatak i rekli da im je to bilo veoma korisno iskustvo«.

Za čitavo vreme školovanja pitomci žive i usvajaju norme vojničkog života, tako da sve to za njih predstavlja pripremu za odlazak u trupu. Ali, i pored toga, i raznih drugih mera, trebalo bi sa njima na određen način vršiti i neposredne pripreme na kraju školovanja. Te pripreme bi mogle biti zadnjih meseci školovanja, u vidu seminara ili bi se na neki drugi pogodan način ukazalo na probleme i zadatke s kojima će se sresti u jedinicama, kao i na mnoge druge teškoće na koje će naići u ličnom životu i način na koji će ih rešavati. Na ovim seminarima bi, pored nastavnika i starešina, mogao prisustvovati i određen broj mladih starešina iz trupe, koji bi na bazi ličnog iskustva govorili pitomcima o svim tim pitanjima. Sve ovo bi im trebalo prikazivati što realnije, podvlačeći osobito teškoće koje će morati da savladavaju, kako u službi, tako i u privatnom životu. Ovakve pripreme sa njima još u toku školovanja omogućile bi im da se lakše snalaze na dužnostima i da se uspešnije uklope u novu sredinu i reše svoje lične probleme.

Pitomci u toku školovanja imaju veoma povoljne materijalne i druge uslove života. Sve im je obezbeđeno (smeštaj, ishrana, odeća i sve ostalo što im je potrebno), o svemu se brinu drugi, a njima ostaje jedino da marljivo uče. Pored toga, o trupi im se ponekad priča i suviše ružičasto, ne ukazuje im se dovoljno na probleme i teškoće. Mesec dana, koliko pitomci nekih škola provode na stažu, nedovoljno je da steknu realnu sliku o životu i radu u trupi.

Ako se ove mlade starešine posle nekoliko godina takoreći bezbrižnog života u vojnim školama i akademijama ne prihvate kako treba i ne pomogne im se da se snađu i uklope u novu sredinu, onda i nije čudo što pojedinci neposredno po dolasku u jedinice, preživljavaju

izvesnu psihičku krizu. Zato je nužno da se u trupi izvrši što solidnija priprema za njihov prihvata, da ih starešine prime i razgovaraju sa njima pojedinačno, kao i da im se kolektivno organizuje svečani prijem. Pored toga, za svakog od njih treba, po mom mišljenju, zadužiti nekog iskusnog starešinu koji bi ih upoznao sa dužnošću, pomagao da nađu smeštaj (ako se radi o oficiru) i ishranu, upoznao sa sredinom u kojoj bi bilo poželjno da se kreću, uključujući ih u život doma, vojničkog kluba, upoznao ih sa znamenitostima grada itd.

Mlade starešine bi bilo korisno, po mom mišljenju, bar mesec dana upoznavati sa njihovim dužnostima i ne davati im nikakva zaduženja. Tek posle tako svestranih i solidnih priprema bilo bi moguće na svečan način ih zadužiti jedinicom. Tim povodom bi trebalo i u domovima prirediti svečanost, drugarske večeri i slično, gde bi obavezno prisustvovali komandanti jedinica i gde bi se bliže upoznali sa ostalim starešinama dotičnog garnizona.

Mada se redovno u našim jedinicama vrše solidne pripreme za prihvata mladih starešina, i obično je njihov prijem topao i ljudski, imamo i slučajeve da taj prihvata nije uvek onakav kakav mi želimo. Prema mišljenju nekih komandanata pukova kao i nekih mladih starešina, njihov prihvata je, po propisima »vojnički«. Obično ih primi i porazgovara sa njima komandant, zatim se upoznaju sa jedinicom i preda im se dužnost, a što se tiče njihovih ličnih pitanja, brige o njihovom smeštaju, ishrani i ostalim potrebama, često su prepušteni sami sebi, nemaju stalne i potrebne pomoći u radu od pretpostavljenih i starijih drugova. To se negativno odražava na izvestan broj mladih starešina, otežava i usporava proces njihovog prilagođavanja životu jedinica i dužnostima starešina.

Mislim da bi sve ove mere i pitanja o kojima je govoreno u vezi sa obukom i vaspitanjem pitomaca veoma mnogo doprinelo boljoj i kvalitetnijoj pripremi mladih starešina za njihove dužnosti i zadatke u trupi. Sve bi to, naravno, predstavljalo veliku pomoć tim mladim ljudima i olakšalo da se brže uklope u novu sredinu, da se što bolje snađu na svojim dužnostima i da uspešnije izvrše svoje obaveze.

General-major
Velimir RADIČEVIĆ